

УДК 81'373.48-029:32'581

Б. Нечипоренко, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУГЕСТИВНА ФУНКЦІЯ КЛІШЕ І МОВНИХ ШТАМПІВ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КИТАЙСЬКИХ ЗМІ

Дана стаття присвячена виявленню сугестивного потенціалу кліше та мовних штампів у рамках політичного дискурсу китайських ЗМІ. В статті розглядаються функціональні та лексико-граматичні особливості зазначених мовних засобів. Стаття зачіпає питання класифікації кліше і мовних штампів, та розглядає принципи їх використання на прикладі стертих метафор та стандартизованих сталих сполук.

На межі третього тисячоліття революція в сфері комунікації та інформації створила передумову для глобальної зміни світогляду в різних галузях суспільного життя. Тож в процесі формування нового політичного мислення все більшої актуальності набувають дослідження взаємодії мови та політики. Перерозподілились політичні сили окремих держав. Все більшої політичної та економічної ваги набуває КНР. Так, для встановлення максимально продуктивного контакту з державою, а також для налагодження взаєморозуміння та досягнення консенсусу необхідно розуміти світоглядні особливості ментальних парадигм та мотиваційні установки носіїв цієї культури.

Одним із найважливіших когнітивних компонентів політичної комунікації є кліше та мовні штампи. Це пов'язано із функціонально-стилістичними особливостями комунікації – одне поняття засвоюється легше, ніж два чи кілька. Крім того, ці мовні форми стають наче проекцією ідеологічних постулатів та комунікативних намірів адресанта (своєрідною моделлю, яка свідчить про ставлення адресанта до важливих політичних питань). Така особливість вказує на значний сугестивний потенціал досліджуваних одиниць.

Під кліше в роботі, слідом за В.Н. Ярцевою, розуміються стилістично забарвлені сталі, "готові до використання, "і тому найбільш зручні для вираження змісту мовні засоби, які закарбувались в свідомості носіїв відповідної мови як сталі сполуки. В ролі кліше може виступати будь-яка змістовна одиниця мови – слово, словосполучення, речення, гасло, прислів'я, тощо[4].

Е. Патрідж до кліше відносить чотири категорії сталих сполук: 1) кліше-ідіоми; 2) сталі та стереотипні висловлювання; 3) загальновідомі готові висловлювання, що прийшли з інших мов; 4) сталі літературні висловлювання[3].

Р. Епсон дає більш детальну класифікацію: 1) стерті цитати; 2) стерті метафори; 3) невід'ємний прислівник; 4) стрижневі фрази; 5) прислів'я [3].

Інші західні дослідники включають сюди різні типи фразеологічних одиниць під спільною назвою "фразеологічні кліше" і не диференціюють кліше та штампи. Проте В.Г. Костомаров чітко розмежував ці два поняття. До стандартизованих сталих сполук, кліше, він відносить всі "інтелектуалізовані" засоби вираження, що протиставляються мовним одиницям, що містять експресивне забарвлення. До штампів він відносить стерті метафори та фразеологізми [2].

Деякі російські вчені окремо виділяють такі категорії, як прагматичні кліше (Максєв І. К.) метаконікативні кліше: диктальні, спонукально-модальні, Оціночно-модальні(Стрибіжев В.В.), тощо

У цій статті розглядатимуться лише два типи стандартизованих лексичних утворень – стерті метафори та стандартизовані сталі сполуки. До першої категорії можна віднести такі штампи, як: 为...。进行奋斗 *боротись за...*; 走上...。道路 *стати на.шлях...*, 摆脱...。束缚 *звільнитись від кайданів...* тощо. Ці

метафори внаслідок частого використання втратили свою образність і перетворилися на ідіоматичні сполуки зі сталою синтаксичною будовою і гнучкою лексичною варіативністю. Кожен елемент зберігає своє значення, але сприймається не окремо, а лише в сукупності з іншими компонентами.

У стандартизованих сталих сполуках кожен елемент, зберігає своє значення, розуміється та сприймається окремо, але певний іменник зазвичай використовуються тільки з відповідними дієсловом: 提供...机遇 *надати можливість*; 遵循...规则 *слідувати правилам*; 达成...共识 *досягти взаєморозуміння*; 摆脱...束缚 *звільнитись від пут*.

Проте деякі іменники можуть утворювати мовні штампи з різними дієсловами: 起...。作用 *виконувати функцію*、发生...。作用 *реалізувати функцію*、发挥...。作用 *відігравати роль*; 从...。吸取 (得出) 教训 *дістати урок*. В окремих випадках іменник може бути замінено на синонімічний зі збереженням загального значення: 冲破锁链/ 桎梏 *розбити кайдани / колодки*.

До другої категорії мовних штампів належать сталі сполуки-канцеляризми (кліше). Їх лаконічність і стала будова стилістично зумовлені комунікативними потребами мовної економії у відповідних комунікативних сферах. Сюди можна віднести такі конструкції: 对...。作出贡献 *зробити внесок у*; 把...。提上日程 *винести у порядок денний*, тощо. На відміну від штампів метафоричного походження, кліше не притаманна варіативність та образність.

В китайському політичному дискурсі найчастіше зустрічаються кліше із транзитивними напівслужбовими дієсловами, які сполучаються із віддієслівними іменниками у функції додатка: 加以分析 *провести аналіз*, 给以帮助 *забезпечити допомогу*, 生产影响 *здійснити вплив*, 进行判断 *дати оцінку* тощо. Наведені кліше використовуються замість смислових дієслів (відповідно): аналізувати, допомагати, впливати, оцінювати. Така тенденція зумовлена стилістичними чинниками – забезпечення більшої офіційності або псевдонауковості повідомлення. Таке повідомлення в очах реципієнта набуває більшої ваги і авторитетності.

Проте в деяких випадках подібна трансформація пояснюється суто граматичними вимогами – наприклад, наявність означень до віддієслівного іменника:

必须对国有企业进行战略性改组. *Необхідно провести стратегічну реорганізацію державних підприємств* [5, с. 150].

Отже, використання кліше та мовних штампів надає повідомленню відповідного стилістичного забарвлення, забезпечує певний рівень офіційності та науковості, що збільшує рівень довіри до поданої інформації.

З позицій лінгвопрагматики, мовні кліше та штампи мають значний сугестивний ефект. Вплив на свідомість реципієнта відбувається в трьох площинах:

▪ створення ілюзії стабільності (апеляція до відомого);

- примітивізація мовної картини світу;
- настанова на емоції.

Тож у складі китайських суспільно-політичних текстів деякі штампи часто використовуються як гасла. Наприклад:

高举爱国主义，社会主义的旗帜，加强全国各族人民的大团结，巩固和发展最广泛的爱国统一战线。*Ми повинні високо підняти прапор патріотизму і соціалізму, посилити єднання всіх націй країни, зміцнити і розвивати єдиний найширший патріотичний фронт* [7] .

给中美关系注入新的活动。Необхідно влити нові сили в китайсько-американські відносини [8] .

...把社会效益放在首位。...*треба поставити інтереси суспільства на перше місце* [9] .

Так, мовні кліше та штампи допомагають встановити щільний психологічний контакт політичних діячів з народними масами, адже останні очікують від лідерів не новизни, а стабільності позиції і підтвердження вірності своїм ідеалам. Така тенденція особливо важлива в умовах китайського політичного устрою. Адже в той час, коли більшість комуністичних країн світу змінили свою політичну орієнтацію, Китай залишається вірним традиції і розвивається по шляху "соціалізму з китайською специфікою" (中国特色社会主义). Тож громадянам важливо знати, що ідеї і прагнення, в які вони протягом десятиліть вкладали всі свої сили, не знецінилися.

Характерним прикладом є стаття胡锦涛: 改革开放是决定当代中国命运的关键抉择 *Реформа відкритості – це ключовий вибір, який визначає долю сучасного Китаю* [10]. В ній цитується виступ голови КНР Ху Цзіньтао:

在改革开放的历史进程中，我们党把坚持马克思主义基本原理同推进马克思主义中国化结合起来，把尊重人民首创精神同加强和改善党的领导结合起来，把坚持社会主义基本制度同发展市场经济结合起来，把发展社会生产力同提高全民族文明素质结合起来，把坚持独立自主同参与经济全球化结合起来，把促进改革发展同保持社会稳定结合起来，把中国特色社会主义伟大事业同推进党的建设新的伟大工程结合起来，取得了我们这样一个十几亿人口的发展中大国摆脱贫困、加快实现现代化、巩固和发展社会主义的宝贵经验。

В процесі реалізації реформ відкритості наша партія зберегла основні принципи марксизму, а також спрямувала їх на підтримання національної ідеї об'єднання¹. Ми поєднали повагу до творчого потенціалу людей і вдосконалення лідерів партії, поєднали збереження соціалістичних основ і встановлення ринкової економіки, ми поєднали розвиток виробничих сил і культурного рівня народу, ми підтримуємо збереження національної автентичності, беремо участь у світовій глобалізації, ми провадимо розвиток реформ і забезпечуємо стабільність суспільства, ми поєднуємо розвиток соціалізму з китайською специфікою і розбудову комуністичної партії. Наша країна з понад мільярдним населенням долає бідність, все швидше впроваджує модернізацію, тепер закріплює, збагачує безцінний соціалістичний досвід.

Використані в наведеному уривку кліше можна умовно поділити на дві групи:

1. Апеляція до стабільності і дотримання традицій: 改革开放 *реформи відкритості*, 马克思主义基本原理 *ключовим принципом марксизму*, 社会主义基本制度

соціалістичні основи, 展社会生产力 *розвиток виробничих сил*, 改革发展 *розвиток реформ*, 社会稳定 *стабільність суспільства*, 中国特色社会主义 *соціалізм з китайською специфікою*, 摆脱贫困 *долати бідність*, 实现现代化, 社会主义的宝贵经验 *безцінний соціалістичний досвід*.

2. Апеляція до новітніх трендів та сучасних тенденцій: 经济全球化 *глобалізація*, 发展市场经济 *розвиток ринкової економіки*.

Завдяки такому використанню кліше в тексті підкреслюється вірність китайської нації традиційним комуністичним принципам, стабільність основного курсу і незмінність політичних позицій. Водночас Китай розвивається відповідно до вимог часу і адаптується до сучасної ситуації.

Отже, на сучасному етапі мовні штампи в китайському політичному дискурсі ЗМІ, з одного боку, підкреслюють, що партія залишається вірною своїм ідеалам, а з іншого, вказують, що вона не є консервативною і реагує на зміни в світовій політиці і економіці.

Найважливішою когнітивною функцією кліше та мовних штампів є створення ментальних штампів в масовій свідомості. У. Липман вважав, що процес сприйняття – це лише механічна адаптація невідомого явища до загальноприйнятого стереотипу, тож преса має на меті стандартизацію явища, яке стало об'єктом повідомлення. Навіть проблемна тема, яка подана із залученням численних мовних штампів та гасел і апелює до стереотипів, за рахунок звичних формулювань і асоціативних прив'язок сприймається легко, без внутрішньої боротьби і критичного аналізу.

Адже люди, які мислять стереотипами, втрачають критичність сприйняття і здатність спиратись на індивідуальні переконання і принципи. Їх когнітивна парадигма орієнтована на примітивізацію явищ і сприйняття їх в чорно-білому світлі. Цей підхід автоматично виключає можливість напівтонів і тонкощів, що нівелює важливість деталей, які не підсилюють основне (позитивне чи негативне) враження від повідомлення. Так з'являється широке поле для маніпулювання поняттями – створення стереотипного позитивного чи негативного образу шляхом акцентування відповідних якостей.

Отже, меліоративна функція кліше та мовних штампів у китайських ЗМІ полягає у схваленні та піднесенні позитивних ознак окремого предмета, явища або діяча. За рахунок семантичної невизначеності та часткової втрати номінативно-інформативної функції вони передбачають широкий спектр тлумачень і сприймаються як позитивні абстракції. За термінологією Мілтон-моделі НЛП, це слова з відсутнім референтним індексом (слова, що не мають понятійного еквівалента в досвіді сугеренда)[6; 1]. До цієї категорії належать такі кліше: 现代化 *модернізація*, 民族化 *націоналізація*, 由中国特色社会主义 *соціалізм з китайською специфікою тощо*.

Такі поняття не відображають реальних процесів або сприятливих тенденцій, а лише створюють загальне позитивне враження і відповідний настрій. Ці чинники сприяють схвальній оцінці ситуації і збільшують серед населення підтримку політичного курсу.

Пейоративна функція мовних штампів зводиться до створення негативних стереотипів шляхом навішування ярликів: 西方干涉 *західна інтервенція*, 民族分裂 *національний сепаратизм*, 贪污腐化 *корупційне гниття (корупція)*.

Кліше, гасла та мовні штампи внаслідок частого використання не несуть психоемоційного навантаження, проте виступають маркерами відповідних аксіологічних

¹ Ідею китаєзованого марксизму вперше у 1923 році впровадив Мао Цзедун. Ху Цзіньтао імпліцитно апелює до цієї події

ознак, адже в свідомості носіїв мови вони мають чітку асоціативну прив'язку до позитивного чи негативного досвіду, реального чи імплікованого.

Отже, кліше та мовні штампи в політичному дискурсі китайських ЗМІ не лише реалізують стилістичну функцію, але також мають потужний сугестивний потенціал. Дана мовна форма підсилює офіційність повідомлення і надає йому наукоподібного забарвлення, що збільшує рівень довіри реципієнтів до поданої інформації. Крім того, кліше та мовні штампи створюють у адресатів повідомлення ілюзію стабільності, впевненість, що деякі речі, знайомі та звичні, залишаються незмінними.

Мовні штампи сприяють утворенню шаблонного, стереотипного мислення, а люди з таким складом мислення схильні до примітивізації у процесі пізнання, що робить їх більш уразливими для впливів та маніпуляцій. Адже шаблонне мислення забезпечує некритичне сприйняття інформації та формування в свідомості реципієнтів примітивних ментальних стереотипів. Людина, яка мислить стереотипами, схильна сприймати світ у чорно-білому світлі, отже вразлива для впливу негативних ярликів та позитивної номінації. Таким чином, мовні штампи

набувають аксіологічної ваги і впливають на індивідуальну оцінку реципієнта.

Список використаних джерел

1. Бендлер Р., Гриндер Д. Шаблоны гипнотических техник Милтона Эриксона с точки зрения НЛП. – Симферополь, 2008.
2. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе: некоторые особенности языка современной газетной публицистики. – М., 1971.
3. Ларина Т.С. О некоторых определениях клише зарубежными учеными // вестник Московского университета. – 1975. – сер. XI. – С. 36.
4. Лингвистический энциклопедический словарь/ Под ред. В.Н. Ярцевой. – М., 1990.
5. Никитина Т.Н. Грамматика китайского публицистического текста. Санкт-Петербург, 2007г.
6. Слухай Н.В. Лингвистичне програмування поєдинки людини: навчально-методичний посібник. – К., – 2010 с.
7. 中国共产党新闻: 在中国共产党第十六次全国代表大会上的报告 <http://cpc.people.com.cn/GB/64162/64168/64569/65444/4429123.html>
8. 青年军事: 中美两军良性互动"钥匙"在哪 http://youth.chinamil.com.cn/qnht/2012-08/30/content_5010848.htm
9. 东北新闻网: 把社会效益放在首位——四论推进辽宁文化强省建设 <http://liaoning.nen.com.cn/liaoning/312/3567312.shtml>
10. 内蒙古广播网: 胡锦涛: 改革开放是决定当代中国命运的关键抉择 <http://www.nmrb.cn/Article/200810/20081018114739.html>, <http://www.nmrb.cn/Article/200810/20081018114739.html>.

Надійшла до редколегії 08.10.12

Б. Нечипоренко, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

СУГГЕСТИВНАЯ ФУНКЦИЯ КЛИШЕ И ЯЗЫКОВЫХ ШТАМПОВ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ КИТАЙСКИХ СМИ

Данная статья посвящена определению суггестивного потенциалу клише и речевых штампов в рамках политического дискурса китайских СМИ. В статье рассмотрены функциональные и лексико-грамматические особенности особенностей указанных речевых форм. Статья касается вопроса классификации клише и речевых штампов, на примере стёртых метафор и стандартизованных клише рассматривает принципы их использования.

B. Nechyporenko, teaching assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SUGGESTIVE FUNCTION OF LANGUAGE CLICHÉS IN POLITICAL DISCOURSE OF THE CHINESE MEDIA

This article is devoted to the suggestion function of clichés and hackneyed phrases within the political discourse of the Chinese media. In particular, it touches upon the stylistical, grammatical and lexicological peculiarities. The functioning of clichés and hackneyed phrases is analysed through the dead metaphor and standardized set phrases.

УДК 811.521

О. Озерська, канд. пед. наук, доц.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків

БАР'ЄРИ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ ДІЛОВІЙ ЯПОНСЬКО-ЗАХІДНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У статті наведено приклади лінгвістичних і паралінгвістичних особливостей ділової японської мови, зокрема, їх порівняння з англійською мовою. Розглянуто комунікативні ситуації ділової міжкультурної взаємодії японців і західних партнерів. Підкреслено, що подолання бар'єрів у міжкультурній комунікації сприятиме більш глибоке розуміння специфіки японської мови, а також урахування соціокультурних чинників, які формують національний характер японців.

Останнім часом проблема міжкультурної комунікації є надзвичайно актуальною, оскільки в умовах сучасної світової інтеграції в усіх галузях суспільства постала проблема виховання терплячості і поваги до чужих культур, пробудження зацікавленості до них, подолання взаємних протиріч, намагання знайти спільне або зрозуміти і надати пояснення фактам і явищам, характерним для інших культур.

Ділова міжкультурна комунікація має низку специфічних рис. Як відомо, невід'ємною складовою ділового спілкування є мовна культура фахівця, володіння на належному рівні її літературними нормами у галузі економіки, організації і планування виробництва. Але ж в умовах приналежності ділових партнерів-співрозмовників до різних культур, крім їх професійної компетентності, мовної майстерності, необхідне розуміння певних соціокультурних чинників, які визначають поведінку партнерів-представників інших культур.

Оскільки Японія є однією з економічно розвинутих країн світу, міжкультурна ділова комунікація японців з

представниками інших країн світу є необхідною засадою для успішного ведення бізнесу у цій країні. Однак у міжкультурній діловій японсько-західній комунікації існують мовні та культурні бар'єри. Ділове спілкування може бути дуже складним і навіть безрезультатним у випадку відсутності знань культурних особливостей одного з партнерів, тим більше, що представник однієї з ділових сторін, зазвичай, спілкується мовою партнера. Чим вище рівень оволодіння іноземною мовою партнера, тим більш адекватні ділові переговори. Переважно саме японці знаходяться у менш вигідній ситуації, оскільки найчастіше ведуть перемовини англійською мовою – мовою інтернаціонального ділового спілкування. І тому вони, як правило, сприймають реалії ділової комунікації через власне сприйняття ситуації.

Метою даної статті є висвітлення певних бар'єрів, які виникають у процесі міжкультурної ділової комунікації партнерів з Японії і країн Заходу, що ускладнює ведення ділових перемовин, створює непорозуміння і заважає успішному веденню бізнесу з обох сторін.

© Озерська О., 2013